

**MILLIY HUNARMANDCHILIK MAKTABLARIDA
YOSHLARNI HUNARMANDCHILIK TADBIRKORLIGIGA
YO'NALTIRISH**

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.22.17.033>

*Jo'rayev Akmal Razzoqovich,
Buxoro davlat universiteti dotsenti*

*Xazratova Shahodat Xikmatovna,
Buxoro davlat universiteti texnologik ta'lim kafedrasida 2-kurs magistri*

Annotatsiya: ushbu maqolada milliy hunarmandchilik maktablarida yoshlarni hunarmandchilik tadbirkorligiga yo'naltirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma hamda tavsiyalar keltirilgan bo'lib, tadbirkorlikni boshlash uchun asosiy ma'lumotlar hamda ko'rsatmalar keltirilgan. Bundan tashqari kichik va xususiy tadbirkorlik korxonalarini hunarmandchilik korxonalarini tashkil etishning umumiy tavsifiy belgilari keltirilgan. Bo'lajak hunarmand yoshlarining qiziqishlarini rivojlantirishda tarmoqli rejalashtirish, suhbat, nima uchun organayzeri, ko'rgazmali, amaliy mashq, ishbop o'yin innovatsion texnologiyalardan foydalanish hamda dars jarayonida qo'llanilishi haqida ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: hunarmandchilik, maktab, tadbirkor, texnologiya, metod, tahlil, milliy, mutaxassis, korxonalar, mulk, mahsulot, iste'dod, mehnat, hunarmand, quroqchilik, gazlama, ta'lim oluvchilar, shablon, andoza, ezki, chok haqi, baholash, ijodkor.

**НАПРАВЛЕНИЕ МОЛОДЕЖИ НА РЕМЕСЛЕННЫЕ
ПРЕДПРИЯТИЯ В НАЦИОНАЛЬНЫХ ШКОЛАХ**

*Джураев Акмал Раззокович,
доцент Бухарский государственный университет*

*Хазратова Шаходат Хикматовна,
магистр 2 курса кафедры технологического образования
Бухарского государственного университета*

Аннотация: В этой статье представлены знания, навыки и рекомендации, необходимые для обучения молодых людей ремесленному предпринимательству в национальных школах, а также представлена основная информация и рекомендации по открытию бизнеса. Кроме того, дана общая характеристика организации малых и частных предприятий ремесленных предприятий. Информация о сетевом планировании, интервью, организаторах, демонстрациях, практических упражнениях, деловых играх, использовании инновационных технологий и их использовании в классе предоставляется для развития интересов молодых ремесленников.

Ключевые слова: Ремесла, школа, предприниматель, технология, метод, анализ, национальный, специалист, предприятие, собственность,

продукт, талант, труд, мастер, печворк, ткань, ученики, шаблон, выкройка, двойник, припуски на швы, оценка, креатив.

DIRECTING YOUNG PEOPLE TO CRAFT ENTERPRISES IN NATIONAL CRAFT SCHOOLS

Jorayev Akmal Razzokovich,
Bukhara State University, Ph.D., Associate Professor

*Khazratova Shahodat Hikmatovna,
2nd year master of the Department of Technological Education,
Bukhara State University*

Abstract: This article presents the knowledge, skills and guidance needed to educate young people in craft entrepreneurship in national schools, and provides basic information and guidance on starting a business. In addition, a general description of the organization of small and private enterprises of handicraft enterprises is given. Information on network planning, interviews, organizers, demonstrations, practical exercises, business games, the use of innovative technologies and their use in the classroom is provided to develop the interests of young artisans.

Key words: Crafts, school, entrepreneur, technology, method, analysis, national, specialist, enterprise, property, product, talent, labor, craftsman, drought, fabric, learners, template, pattern, twin, stitching, evaluation, creative.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, xalqimiz o'zining qadimiy milliy hunarmandchilik an'alarini tiklash va rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ldi. Ayni chog'da hunarmandchilik ishlab chiqarishini texnik jihatdan ta'minlashni o'stirish, hunarmandlarni kasbiy qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularni xom ashyo bilan ta'minlashni tartibga solish, hunarmandchilik mahsulotlari sifatini bozor talabiga muvofiq oshirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Hunarmandchilik faoliyatini qonunchilik jihatidan tartibga solish davlatning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Xo'jalik yuritishning yangi shakllarini, jumladan, hunarmandchilik tadbirkorligining me'yoriy-huquqiy bazasi shakllanib borayotgan o'tish davri iqtisodiyoti uchun bu, ayniqsa, muhimdir.

Kichik va xususiy tadbirkorlik korxonalaridan farqli o'laroq, hunarmandchilik korxonalarini tashkil etishning quyidagi umumiy tavsifiy belgilarini ajratib ko'rsatish mumkin:

- muayyan tarmoqqa mansublik;
- mulk va boshqaruvning bir shaxsda amaliy birikishi;
- yuridik jihatdan erkinlik;
- mahsulot sotish bozorida hissaning katta emasligi;
- faoliyatning ijodiy tavsifi;
- milliy an'analarga asoslanganlik;
- asosan mahalliy bozorga xizmat qilish;

- boshqaruvning rivojlangan ierarxik tarkibining yo'qligi;
- tarmoqda hukmron mavqega ega bo'lmaslik;
- davlat yordamining mavjudligi.

Hunarmandchilik sub'ektlari turli ko'rinishdagi kichik korxonalar va xususiy korxonalar shaklida tashkil etilishi yoki ular yuridik shaxs tuzmasdan yakka tartibdagi tadbirkor bo'lishlari mumkin. Ya'ni, hunarmandchilik – kichik tadbirkorlik sub'ektlarining bir qismi bo'lib, ularga yakka buyurtma bo'yicha kichik hajmda mehnat maxsulotini tayyorlash yoki xizmat ko'rsatish xos bo'lib, bunda qo'l mehnatining ulushi katta bo'ladi hamda hunarmandlar o'zlarining alohida bilim, ko'nikma va mahoratlaridan ijodiy foydalanadilar. Odatda, hunarmandchilik korxonasi ichida mehnat funksional va ishlab chiqarish jihatidan taqsimlanmaydi va ishlab chiqarish vositalariga hunarmand-ustaning mulkchiligi asosida amalga oshiriladi. Shuningdek, mehnat jarayonida hunarmand-usta shaxsan ishtirok etadi.

Hunarmandchilik tadbirkorligini rivojlantirish har qanday mamlakat uchun muhim, chunki bu soha aholini ish bilan band etish bilan birga ularning turmush farovonligini oshirishga, o'zlaridagi mavjud qobiliyatni yuzaga chiqarishga, shuningdek, asriy milliy urf-odat va qadriyatlarni avloddan-avlodga o'tishiga yordam beradi.

Yosh davrlari ichida o'smirlik davri murakkab va shu bilan birga muhim taraqqiyot bosqichiga ega davr hisoblanadi. Bu davrda o'smirda ruhiy, ma'naviy, anatomik-fiziologik o'zgarishlar ko'zga tashlanadi. Oilada o'smirlarni tadbirkorlik faoliyatiga tayyorlashda uning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olish maqsadga muvofiqdir.

Fanning nomi: Xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalash

Mashg'ulot mavzusi: Xalq hunarmandchiligida "Quroqchilik" san'ati. Tikiladigan "Quroq" buyumiga eskiz chizish va tayyorlash.

Mashg'ulotni o'tkazish vaqti -80 daqiqa

Mashg'ulot maqsadlari: Ta'limiy: talabalarga quroqchilik haqida keng tushuncha berish, xavfsizlik texnikasi qidalari va sanitariya-gigiyena qoidalari tayyorlash haqida amaliy ko'nikmalarni shakllantirish.

Tarbiyaviy: talabalarni quroqchilik san'atiga qiziqtirib, ularni texnologiya faniga bo'lgan qiziqishlarini rivojlantirish, bir-birini hurmat qilishni hamda milliy va umummadaniy qadriyatlarni shakllantirish ruhida tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi: talabalarda qiyinchiliklar bilan qo'lga kiritilgan mustaqilligimizni saqlashga bo'lgan mehrini oshirish, ajdodlarimiz merosini, ishlarini davom ettirish, yoshlarga o'rnak bo'la olish qobiliyatlarini shakllantirish orqali kasbga yo'naltirish;

O'quv faoliyatini tashkil etish shakli: Individual ishlash

O'qitish sharoiti: Jihozlangan auditoriya

O'qitish texnologiyasi va metodlari. Suhbat, "Nima uchun?" organayzeri, ko'rgazmali, amaliy mashq.

O'qitish vositalari: o'quv qo'llanmalar, darsliklar, kompyuter, videoproyektor, ekran, slayd, tarqatma materiallar, tikuv mashinasi, quroqdan tikilgan buyum namunalari, gulli va gulsiz materiallar, elimli qotirma, dazmol, ip, igna, qaychi, santimetr, lenta.

Tarqatma materiallar: testlar, texnologik xaritalar, slaydlar, yo‘riqnomalar, tarqatma materiallar, krassvord.

Mashg‘ulotning borishi

II. Tashkiliy qism. (7 daqiqa)

Salomlashish bo‘lajak hunarmand yoshlarining davomatini aniqlash, ish o‘rinlari va jihozlangan auditoriyaning sanitariya gigiyena holatini ko‘zdan kechirish, ularni reja bilan tanishtirish.

Reja:

1. Quroqdan tikiladigan buyumlar haqida tushuncha.

2. Quroqdan yostiqla tikish uchun namunalarni tayyorlash.

3. Quroqdan yostiqla tikish.

Talabalarga faollashtiruvchi savollar beriladi

1. Quroqning qanday turlari bor?

2. Quroqlar qanday tayyorlanadi?

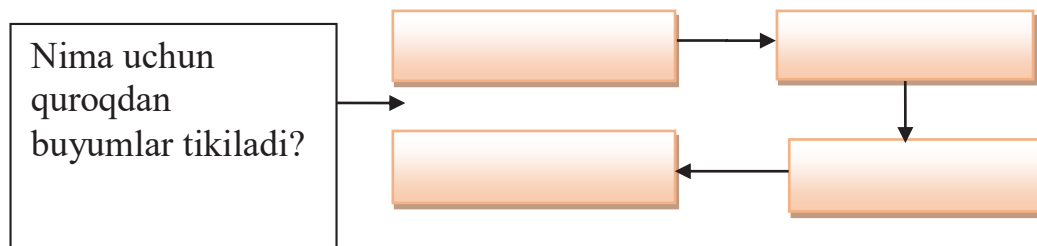
3. Quroq tikishda nimalarga e‘tibor berish kerak?

4. Quroqning necha xil turi bor?

5. O‘zbek xonadonida quroq qanday ahamiyatga ega?

Bo‘lajak hunarmand yoshlarni faollashtirib javoblar tinglanadi hamda “Nima uchun?” organayzerini to‘ldiring deb alohida topshiriq beriladi va ular individual ravishda mustaqil bajaradilar.

“Nima uchun?” organayzerini to‘ldiring

Gazlama qoldiqlarini isrof qilmaslik uchun

Ko‘z tegmaslik uchun

.....

Bo‘lajak hunarmand yoshlarning javoblari tinglanadi va topshiriqni bajarish ketma-ketligi tekshiriladi. Yo‘l-yo‘riq va tavsiyalar beradi. Bo‘lajak hunarmand yoshlarning ishlashlari uchun zarur didaktik qo‘llanmalar, yo‘l-yo‘riq ko‘rsatma xaritalar ilmiy adabiyotlar, bichish stoli, doska, didaktik texnik vositalar mavjud bo‘lgan o‘quv ustaxonasida o‘tkaziladi.

Asosiy qism: (35 daqiqa)

Bo‘lajak hunarmand yoshlariga axborot-kommunikasiya texnologiyalari va dasturlari orqali turli xildagi quroq buyumlarini tikishda uchraydigan mayda bo‘laklar ularga texnologik ishlov berish jarayonini tushuntiradi bajariladigan ishlar ketma-ketligi bayon qiladi.

Bo‘lajak hunarmand yoshlarning tadbirkorligini rivojlantirishda, axborot-kommunikasiya texnologiyalari va dasturlari orqali quroqdan buyum namunalarni tayyorlash videoroligini namoyish qilib, ko‘rsatib beradi.

Bo‘lajak hunarmand yoshlarni ushbu mavzuni o‘rganish jarayonida

quyidagi amaliy ko‘nikmalarni egallashlari kerak:

- gazlama qoldiqlarini alohida tayyorlab olish;
- quroqlarni tayyorlab olish;
- quroqlardan to‘rtburchak andaza tayyorlab olish;
- quroqlardan yostiqli namunasini tayyorlab olish;
- quroqlar uchun yelimli qotirmalarni tayyorlab olish;

Bo‘lajak hunarmand yoshlarini o‘rganish davomida shakllanadigan nazariy va amaliy bilimlar:

- dazlama qoldiqlarini alohida bichiqqlarini tikish texnologiyasi;
- quroqlarni rangiga moslab tikish texnologiyasi;
- quroqdan turli xil buyumlarni tikish texnologiyasi;
- quroqdan tikilgan buyumlarga yelimli qotirmalarni yopishtirish texnologiyasi;

№	Ish ketma-ketligi	Ish eskizi	Kerakli asbob-uskunalar	Mahsulot
1	Yarim oy shaklidagi andozani har xil mato ustiga qo‘yib chizib olamiz. Va 5mm joy qoldiramiz tikish uchun		Chizg‘ich, qaychi	Gazlama
2	Chizilgan yarim oy shaklini qirqib olamiz		qaychi	Gazlama
3	2 ta har xil yarim oy shaklida qirqilgan matoni ustma ust qo‘yib bir tomonini tikib olamiz		Igna ip	gazlama
4	2 va 3- bo‘laklarni mustahkam qilib tikib olamiz		Igna ip	Gazlama
5	Barcha yarim oychalarni birlashtirib tikib chiqamiz		Igna, ip, dazmol	Gazlama

1-rasm. Quroqdan yostiq tikish.

Tikiladigan quroq buyumiga eskiz chizish.

Har qanday tikiladigan quroq buyumiga eskiz chiziladi.

Eskiz-bu buyumning kichraytirilgan masshtab koʻrinishi. Eskiz chizishdan oldin tikiladigan buyumning oʻlchovini aniqlab olishi kerak. Masalan: ushlagich 16x16, yostiq jildi 50x50, 60x60, 70x70, bolalar koʻrpasi 120x100, choʻshab 120x220 sm.

Eskiz asosida buyumning andozasi tayyorlanadi.

Andoza-tikiladigan buyumning bir qismiga aniq oʻlchovda tayyorlangan chizma. Bu chizma kalka qogʻozda chok haqi tashlanmay bajariladi. Koʻpincha quroq usulida bajarilgan buyumlar bir xil bloklardan iborat boʻlib, takrorlanib buyumning umumiy tasviri chiqadi. Bir blok uchun andoza chizib olamiz. Lekin andoza kalka qogʻozdan yupqali qilgani uchun yupqa kartondan shablon tayyorlaymiz. Shablonlar ikki xil turda boʻladi.

1. Chok haqi berilmagan.

2. Chok haqi berilgan.

Shablon uzoqroq xizmat qilish uchun kartondan emas, plastikadan, temirdan, taxtadan tayyorlash mumkin. Shablon sifatida oddiy uchburchak chizgʻichlarni ham ishlatish mumkin. (45, 60, 90 gradusli) Bular yordamida choklarni tekshirish oson boʻladi. Shablonlar aniq boʻlishi kerak. Chunki bu andoza asosida buyumning umumiy koʻrinishi tuziladi va bu ishimizning sifatiga taʼsir etadi.

Mustahkamlash qismi: (20 daqiqa)

“Ishbop oʻyin” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

Taʼlim beruvchi mavzu tanlaydi, maqsad va natijalarni aniqlaydi. Qatnashchilar uchun yoʻriqnomalar va baholash mezonlarini ishlab chiqadi.

Taʼlim oluvchilarni oʻyinning maqsadi, shartlari natijalarini baholash mezonlari bilan tanishtiradi.

Taʼlim oluvchilarga vazifalarni taqsimlaydi, maslahatlar beradi.

Taʼlim oluvchilar oʻz rollari boʻyicha tayyorgarlik koʻradilar.

Taʼlim oluvchilar tasdiqlangan shartlarga binoan oʻyinni amalga oshiradilar. Taʼlim beruvchi oʻyin jarayoniga aralashmasdan kuzatadi.

Oʻyin yakunida taʼlim beruvchi muhokamani tashkil etadi. Ekspertlarning xulosalari tinglanadi, fikr-mulohazalar aytiladi.

Ishlab chiqilgan baholash mezonlari asosida natijalar baholanadi.

Har bir rolni ijro etuvchi o‘z vazifasini to‘g‘ri bajarishi, berilgan vaziyatda o‘zini qanday tutishi kerakligini namoyish eta olishi, muammoli holatlardan chiqib ketish qobiliyatini ko‘rsata olishi kerak.

“Ishbop o‘yin” metodining afzalliklari:

Ta‘lim oluvchilarning bilimlarini va tajribalarini, qarashlari va xulqlari orqali ifoda etishga yordam beradi;

- Ta‘lim oluvchining boshlang‘ich bilimlari tajribalarini safarbar etish uchun yaxshi imkoniyat yaratiladi;

- Ta‘lim oluvchilar o‘z bilimlari doirasidan kelib chiqqan holda imkoniyatlarini namoyish etishlari uchun sharoit yaratadi.

“Ishbop o‘yin” metodining kamchiliklari:

-Ta‘lim beruvchidan katta tayyorgarlikni talab etadi;

vaqt ko‘p sarflanadi;

-Tanlangan mavzu ta‘lim oluvchining bilim darajasiga mos kelishi talab etiladi;

- Ta‘lim oluvchining his-hayajoni to‘g‘ri qaror qabul qilishga xalaqit berishi mumkin.

Yakuniy qism: (18 daqiqa)

Mashg‘ulotda bo‘lajak hunarmand yoshlarning to‘plagan ballari e‘lon qilinib, g‘olib talabalar rag‘batlantiriladi. Baholash mezonlari o‘quv maqsadlariga qay darajaga erishilganligini anglatuvchi ko‘rsatgich bo‘lib, u sonlar (“5”, “4”, “3”, “2”) bilan ifodalanadi. Bajarilgan ishlarining yutuq va kamchiliklari tahlil qilinadi, yo‘l qo‘yilgan xatoliklar sabablari aniqlanadi, hamda bartaraf etish yo‘llari tushuntiriladi. Uyg‘a bajarish uchun topshiriq beriladi. Ustaxonadagi narsalar yig‘ishtirilib, tartibga keltiriladi.

Ushbu dars ishlanmasidan ko‘rinib turibdiki, xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalash fanini o‘qitishda innovatsion texnologiyalarni bir nechta mantiqiy ketma-ketligidan foydalanish orqali quyidagilarga erishiladi.

- bo‘lajak hunarmand yoshlarining mashg‘ulotdagi faolligi oshadi;

- mustaqil ishlash qobiliyatlari va ijodkorligi rivojlanadi;

- amaliy ko‘nikmalarni yaxshi o‘zlashtirish imkonini beradi;

- individual ishlashda barcha bo‘lajak hunarmand yoshlari mashg‘ulotga jalb etiladi;

o‘smirlarning hunarmandchilik odobi yuksaladi;

o‘smirlarda tadbirkorlik mayllari namoyon bo‘ladi;

oila ravnaqi uchun ko‘proq daromad keltirish, boylik to‘plash imkoniyati tobora ortib boradi;

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Zohidova D.A. Hunarmandchilikka kirish / Metodik tavsiyanoma. – Toshkent, O‘MKXTRI, 2001. – 52 b.

2. Mazur V.A., Davidova F.T. Milliy hunarmandchilikka o‘qitish jarayoni mazmuni va uni tashkil qilish / Metodik tavsiyanoma. B.Rahimjonov tarjimasi. – Toshkent, XTITI, 1995. – 24 b.